

tradicional *Erbés*, singular, amb -s, restà en l'ús de la gent de lleis, com els autors dels Establiments de 1336,⁶ i és la que predominà en definitiva.

El llogaret de dalt de la serra es poblà menys que el del fons de la vall, situat en una ribera ampla, fèrtil i més arcerada dels freds tramuntanals. Llavors es formà el diminutiu *Herbeset* per designar el més petit. I notem que fou amb -s-: si això hagués estat un derivat d'HERBA, en -ARIUM, n'haurien fet **Herberet* que no arribà a existir mai (tal com a la Vall d'Ebo es formà el diminutiu *Els Hedrerets*, extraient-lo d'*Hedrès*).

Mantinc, doncs, en ferm aquesta etimologia pre-romana, que ja vaig comunicar a alguns amics ara fa trenta anys. Un d'ells barrinava: és que *Herbés* podria venir d'HERBERS, mentre que -ESSUS no ens consta. Però què és el que consta? Encara menys consta *Herbers*. I quin prodigi i estupenda casualitat la identitat d'*Herbés* i *Erbessos* si no tenien res a veure!; i jo retorquia, jugant amb el famós epigrama contra Ménage: «Ce n'est pas *Erbessos*, sans doute! / Mais il faut avouer aussi / qu'en venant de là jusqu'ici, / il n'a rien changé sur la route.»

¹ Vegeu algunes notícies d'*Herbés* i *Herbeset* en Cavanilles (I, 6) i en *GGRV* (12, 609, 627, 631). — ² Els altres llocs anomenats s'identifiquen fàcilment amb les completes enquestes fetes per mi en aquells pobles. La Vall dels Pardos, és la que puja des del Forcall, al peu de Morella, cap al Sud. La Penya de la *Madó* és avui *Torre-Madó*, notables edificació i tossal, a la dena de Morella - La Roca (xxvii, 169.2), amb un nom que forma contrast amb el de *Torre-Miró*, veïnat entre Morella i *Herbeset*, provinent aquell de TURREM MEAE DOMNAE 'la torre de missenyora'. El terme de Morella era llavors vastíssim i per això es comprén que enclougués fins i tot el puig damunt *Fredes*, que ja és més a l'E. de Castell-de-Cabres; d'altra banda recordo, més vagament, que les *Pereroles* són en direcció a Ares del Mestre. — ³ Essent població petita i tant a remà dins el Regne, no és estrany que no se'n trobin més. Potser n'hi ha alguna en fonts locals, però la següent em sembla ben improbable que es refereixi a aquest poble: en la revista local de Morella *Vallivana* (gener 1964, p.8), llegeixo que un «Domingo de Cubells et dominus *erbaiorum*» vengué el 4-vii-1382, una terra o altra cosa a la ciutat de Móra. Però això deu significar 'el senyor d'uns herbers o herbaris o un herbolari'. Cert que també es podria entendre senyor dels *Herbés* (*Herbés* + *Herbeset*) amb una falsa llatinització *Herba(r)ios*; però el fet és que aquí es tracta de Móra d'Ebre, que és ben lluny d'*Herbés* (uns 70 k.) i de Cubells, que encara ho és més, obliga a descartar-ho. Potser *Herbellars*, supra. I no comptem gens amb aquesta dada per a la his-

tòria del nom d'*Herbés*. — ⁴ Stephanos de Bizanci les anomena, respectivament, Ἐρβησσοῦς i Ἐρβητῶν amb els ètnics respectius Ἐρβησσινοῦς i Ἐρβηταῖος (*Ethnika*, ed. 1958, p.275). — ⁵ En *Btr. z. Nfg* 1973, 255, posant-lo en el context d'altres sufixos preromans, del gascò etc, parteixo d'una variant -ESSE, que retrobem en els cat. *Erbés*, *Sirés*, *Artés* i *Benés*, i els alt-arag. *Ipiés*, *Arbaniés*, *Lardiés*, *Layés*, *Beniés*. *Layés* s'acosta al *Llaés* del Ripollès, si bé aquest és LACESSE; prop d'*Ipiés* hi ha *Lerés* (ja S.XI, en el *Cart.* de Fanlo). *Arbaniés* es podria pendre com una ampliació sufixal d'*Erbés*, ERBESSOS(-AN-). — ⁶ Vaig amonestar Sanchis Guarnier quan em sotmeté el seu projecte de nomenclàtor ortogràfic dels pobles valencians de 1966, que no hi havia dret a canviar la grafia tradicional, per mor d'etimologies més o menys defensables, si els fets certs no ens hi obligaven. Per desgràcia, (o ell o el secretari Aramon de l'IEC) no me'n féu cas, i hi apareix amb l'arbitrària grafia novadora *Herbers*. Altres casos en què no em feren cas, són *Alcossebre* (que canvia en -osebre), *La Marxuquera* (no pas -rju-), *Fletx* (no pas *Fleix*), *Les Enzebres* (no pas *Ence-*), *Cervol* (no pas *Cérvol*), *L'Aljub* (no pas -up). Canvia *Clariano* mossàrab en un fantàstic 'ultra-català' **Clarià*. *L'Atziúvia* per mor d'una etimologia falsa, violant la pron., que és *L'Atzúbia*; *El Genovès* (no *El Genovès*); *El Patró* (no *Patró*). *Mondüber* (no -üver, p. 23). Oblida el nom de la cabdal vila *Algemesí*; i, pp. 20-21, oblida *L'Aljorj*, agre. a Albaida; *La Safra*, agre. a Villena; *Raspai*, agre. a Yecla; *Barba-roja*, agre. a Oriola. Tracto de tots aquests noms en sengles articles, però serà útil tenir ajuntades ací totes les rectificacions que necessita aquest útil però imperfecte treball.

HEURA 'hedera helix' *DECat* iv, 788.

Sant Sadurní de l'Heura, poble del Baix Empordà, agregat a Cruïlles (només consta com St. Sadurní en les mencions dels Ss. XIII-XIV que en cita Alsius).

L'Heura, lloc del te. de Sabadell que consta en doc. de 1016: «in chomitato Barchinona, in termine Arraona, in loco vocitato ad *ipsa eddra*» (*BABL* VII, 401).

Cova i *Abeurall de l'Heura*, te. Llançà (Emp.) (xxii, 107.8.24; 108.16).

Les Heures de la Quar, mas, esgl. i veïnat del municipi de la Quar (C.A. Torras, *Berguedà*)

PRON. MOD.: læ ɛ̃rɔz də læ kɔr, oït a Lluçà (xlvi. 159.25).

Amb l'aglutinació de l'article L'Eura > *Lleura*:

Pont de la Lleura, en el terme de Cardona (Bages). *Heura*' s'ona læ̃rə a Cardona (*DECat* iv, 798a14).